

**Снегаров: "Посетата на Киевскиот митрополит Григориј Цамблук на Охрид, во 1416 година, отворила нова страница и нова етапа во односите меѓу македонските и руските земји од една, и меѓу Македонската и Руската црква од друга страна".
Цамблук: "Кога ја посетив престолнината на христијанството - Охрид, патријархот Матеј I беше глава на сите српски, бугарски, влашки, молдавски и руски епископи".**

И покрај честите кадровски промени на црковниот клер, историските извори укажуваат на податокот дека во тие историски периоди не доаѓало до битно менување на глобалната политика на Охридската патријаршија кон одделните цркви и народи. Имено, во современата наука е потврдено старото сознание дека Охрид силно црковно-просветно влијание имал

Пишува:
д-р Петар ПОПОВСКИ

врз многу цркви и особено врз Руската црква и држава, без оглед на тоа дали погларвите биле Македонци или Грци. **"Многумина Грци** (охридски патријарси з.н.), **наоѓале срдечен прием на Рускиот двор, како и на дворот на дунавските кнежевства Влашко и Молдавија"**, кои еден подолг историски период биле под јурисдикција на Охридската црква. До пред монголското освојување на руските земји, поголемиот дел од руските митрополити и епископи по потекло биле Грци. Во тоа време Цариградската патријаршија имала силно влијание над негрчките епархии во Европа, што било сосема разбирливо, бидејќи единствено таа имала некакво канонско право да може да го признава и официјализира постоењето на одделните епархии. Користејќи ја таа привилегија, таа успевала да архијереји на тие епархии да поставува свои луѓе, најчесто од грчко потекло, за потоа да може да ги подведоми и подјарми. Како резултат на таквата политика, најголем дел од европските негрчки епархии биле грцизирани, бидејќи на митрополитските и епархиските катедри се наоѓале луѓе од грчко потекло, кои таа ги поставувала. Последните, пак, за да просперираат во тие епархии, со себе носеле свои луѓе, еднородци, кои ја спроведувале политиката на Цариградската црква, особено во поглед на застапувањето на грчкиот јазик и писмото, пред сè, во богослужбата, а потоа и во меѓусебната комуникација на пасоните. Таквата поставеност на духовниот живот овозможувала успешно да се осуетуваат сите иницијативи и стремежи, кои се јавувале против грцизмот и грчкото влијание

ASI MI LACI JATA NA SO EDNORODNOSTA,

и особено за отфрлање на грчките архијереји од епархиските катедри и од сите други функции, со цел на нивно место да дојдат домородци, луѓе од народот.

По монголското освојување на Русија (IX), кога дошло до масовни метанастазички движења и миграции на руските елементи и на разни други племенски групи од Кавказ кон запад, дошло до видно намалување на угледот и влијанието на Цариградската црква во руските и во романските земји. Тогаш на сцена стапила Охридската патријаршија, која иако просторно била далеку, сепак се обидувала овие земји да ги стави под свое ведомство, со интенција да ги спаси од елинизација, бидејќи нејзините возвишени идеали имале цел да го асимилираат и дагодеационализираат населението во тие земји, кои целосно биле покриени со грчко свештенство. По мисијата на браќата Кирил и Методиј кај Хазарите и Русите, ние немаме речиси никакви поопипливи пишани извори за тоа - како поконкретно се одвивале црковно-просветните и културните врски на Македонија, односно на Охридската црква со Русија и со Руската црква. Судејќи по содржината на летописот **"Повест времних лет"**, може да се рече дека врските поставени од солунските браќа продолжиле во континуитет и натаму, бидејќи во периодот меѓу XI и XIV век таму веќе се читале житијата и службите, како на Константин - Кирил и Методиј, така и на браќата Климент и Наум, создадени во Кутмичевица, за кои историчарот Снегаров вели дека биле **"сакано четиво"**. Според спомнатиот летопис, исто така, таму со љубов биле читани и **Евангелието, Псалтирот, Апостолот, Октоихот** и другите богослужбени книги, кои ги превеле солунските браќа уште во времето додека се наоѓале кај Хазарите.

Многу вредни, опстојни и широки податоци за тие врски имаме од крајот на XIV век, кога руската историографија почнала ангажирано и педантно да ги регистрира сите активности на Охридската патријаршија во Русија. Тоа бил период кога македонските земји се наоѓале под османлиска окупација и кога меѓународните врски и контакти, особено меѓу Русија и со Македонија, биле намерно попречувани, бидејќи и во во-

ен и во политички поглед Русија ѝ била главен ривал на Турција. Економската и политичката положба на христијанството во Турција во тоа време станувала сè потешка и понеиздржлива, пред сè, како последица на притисокот кој го создавала окупаторската власт, со цел тоа население да го држи во покорност. Од друга страна, постојаните војни на Турција со европските христијански држави, ја исцрпувале до тој степен што поради тоа таа својот бес го исфрлала врз ова недоволно население. Православните народи во европска Турција, особено македонскиот народ, во таквата ситуација единствен спас гледал во тогашната руска држава, која војните со Турција ги водела многу успешно. Понесени од таквите надежи, и покрај далечината и големите опасности на кои можеле да наидат, многу духовни лица од Македонија патувале во Русија, со цел да се поврзат со руските власти за нивно содејство при нејзините евентуални војни со Турција, како заднинска поддршка на руските воени сили во време на војната. Овие посети биле користени со цел од руските цареви, кои се сметале за **"големи покровители"** и **"штедри дарители на угнетените православни народи"**, да издејствуваат материјална помош за одржување на црквите и на манастирите, кои биле оптоварени со големи државни даноци. Во тоа време името на рускиот цар меѓу паствата во Охридската патријаршија **"се изговарало со голема почит и внимание"**. Иако западните европски земји им биле поблиски во поглед на далечината, охридските архијереји се решавале да одат во далечна Русија, бидејќи ги врзувале еднородноста, јазикот, обичаите и особено православно христијанство.

Поради честите борби со Монголите и со Татарите, Русија не била во позиција да може да земе учество во движе-

њето на европските христијански држави против Турција. Во тој период се издигнала Московската држава, која под водство на великиот **кнез** Иван III Василјевич (1462-1503), водела успешна борба со Татарите и ги покорила дури во 1480 година. Не е познато дали тогаш се знаело за големодржавната идеја на Русија - **Москва** да стане **Трет Рим**. Таа идеја се јавила по женидбата на московскиот **кнез** Иван III со византиската

ните народи, со крајна цел - **да ја урне османлиската воена сила**. Такво убедување во XV век веќе постоело кај народите, особено меѓу монасите во Охрид и во Атон. Тогаш многу се слушало за нараснатата моќ на Московската држава, го сакале рускиот народ, во кој гледале надеж за ослободување од Османлиите, а како резултат на тоа го зацврнувале своето сознание за блиското племенско сродство меѓу македон-

нал на митрополитскиот престол во Полско-Литванска Русија (Малорусија), Цамблук **"почнал да подготвува свои ученици"**, кои потоа ги испраќал во Македонија. Тука тие носеле црковни книги, меѓу кои и **"неговите книжевни дела"**, кои **"ги распространувале"**. Првите свои трудови, во кои се обработува древната црковнословенска книжевност, почнал да ги создава во молдавските манастири, најмногу во манасти-

ХРИСТИЈАНСТВОТО СПРЕМА ЈАЗИКОТ, ОБИЧАЈИТЕ...

принцеза Софија Палеолог, братова ќерка на византискиот император Константин XI Палеолог (1472). Со тој чин Московската држава имала намера да се издигне во **покровителка на поробе-**

скиот и рускиот народ. Ваквите сознанија се зацврстиле во времето кога за митрополит на Киевската митрополија дошол Григориј Цамблук, дотогашен монах во романските манастири. Со оглед на тоа што многу слушал за Охридската книжевна школа, тој ги проширил врските со Охрид и со Атон каде испратил свои луѓе, учени монаси, со цел да се запознаат со црковната организација во тие свети места. Со манастирите во Охридската патријаршија и во Атон во тоа време и подоцна управувале архијереји од македонско потекло. Во Атон била концентрирана речиси целата македонска црковна интелигенција. Во ова култно место монасите Македонци први на Балканот формирале печатница со типографски букви од каде почнала да се шири старомакедонската црковна просвета и култура меѓу народите. И затоа **"руските монаси** (кои престојувале з.н.) **во Атон, сметале дека црковнословенскиот јазик** (на кој таму се зборувало з.н.), **всушност е рускиот јазик"**. Уште кога стап-

рот **Говора**, а потоа тие биле препишувани во голем број примероци во препишувачките школи во Киевска Русија, кои тој ги формирал, по примерот на Охрид, а потоа ги давал во црквите и во манастирите во својата татковина.

Желбата да го види и одблиску да го почувствува пулсот на животот во светилникот на старомакедонската црковна писменост и култура - Охрид, го натерала и самиот да тргне на пат во ова свето место, и тука, во срцето на Македонија, непосредно да се запознае со црковната организација во Охридската патријаршија и особено со **"изучувањето на верата"**. Тоа се случило пролетта 1416 година. Минувајќи низ кнежевството Молдава, на молба од војводата Александар Стари, со себе понел и група молдавски монаси кои, исто така, гореле од желба да го видат древниот Охрид, за кој многу слушале, и особено да се запознаат со животот и со организацијата во македонските манастири. Во Охрид **митр.** Цамблук бил примен од **патр.** Матеј I, за кој вели дека бил **"глава на сите српски и бугарски епископи"**. Тука тој бил восхитен од тоа што го видел во древните христијански храмови, во манастирите. Особен впечаток кај него оставила карактеристичната ранохристијанска градба на културните споменици и особено живата зографија, што можела да се види само на македонска почва. На враќање во својата земја тој повел **"учени калуѓери Македонци и книги кои се употребувале во охридската црковна организација"**. Посетата на **митр.** Цамблук во Македонија отворила нова страница во односите меѓу македонските и руските земји, од една, и македонската и руската црква, од друга страна. По оваа посета настапил период на интензивирање на таа соработка преку зачестени меѓусебни посети на видни црковни големодостојници од двете цркви.

СВЕТИТЕ БРАЌА КИРИЛ И МЕТОДИЈ. РУСКИТЕ ИСТОРИЧАРИ СО ОСОБЕНА ПОЧИТ И ПИЕТЕТ ПИШУВААТ ЗА НИВНОТО ЕПОХАЛНО ДЕЛО. СПОРЕД НИВ, "БОГОСЛУЖБЕНИТЕ КНИГИ КОИ ГИ ПРЕВЕЛ КИРИЛ, СЕ ЈАВИЛЕ КАКО ПОДГОТВИТЕЛЕН СТАДИУМ ЗА ЦЕЛОСНОТО ПОКРСТВУВАЊЕ НА РУСИЈА".

(продолжува)